

HRVATSKI POTENCIJALI U SJEMENARSTVU NEKAD I DANAS

D. ĆORIĆ, S. KREŠIĆ

Hrvatsko sjeme, Zagreb

SAŽETAK

Organizirano sjemenarstvo u Republici Hrvatskoj prolazilo je kroz nekoliko faza razvoja. Najintenzivnija proizvodnja sjemena odvijala se neposredno nakon drugog svjetskog rata. U Hrvatskoj su 1954.g. poslovala svega tri sjemenska poduzeća, na koja su bila vezana 23 Kotarska zadružna ratarsko-sjemenarska poslovna saveza s 31 sjemenarskom zadrugom i 149 ratarsko-sjemenarskih ogranaka. Bilo je malo zadružnih ekonomija i još manje poljoprivrednih dobara na kojima se proizvodilo sjeme. Veliki postotak agrarnog stanovništva koje je živjelo jedino od poljoprivredne proizvodnje, bilo je prinuđeno baviti se uzgojem intenzivnijih kultura, koje su mu osiguravale veće financijske vrijednosti. Zahvaljujući podneblju i vrlo vrijednom hrvatskom seljaku u to vrijeme hrvatsko je sjemenarstvo bilo značajno i u europskim okvirima. Od ukupnog prometa Poslovnog sjemenskog saveza za razdoblje 1957- 1959., koji je iznosio 5,828 mil. din, izvoz je bio 1,087 ml. din, a uvoz 616 mil. din. ili 62:38%.

U to vrijeme počinje se uvoziti sjeme visoko rodnih sorata pšenice i sjeme hibridnog kukuruza. Donošenjem Zakona o udruživanju 1961. godine dolazi do prisilnog ukidanja poslovnih saveza. To izravno ugrožava sjemensku proizvodnju i vodi do prestanka rada sjemenara vezanih uz seljake. Organizirana proizvodnja sjemena krmnog i povrtnog bilja uglavnom se više nije vratila na selo. Gašenjem sjemenske proizvodnje na selu, žitaricama, šećernom repom, uljaricama i manje s drugim vrstama počelo se sjemenariti na društvenom sektoru. Bc Institut i Poljoprivredni institut Osijek 1986.g. proizveli su 28.807 t sjemena hibridnog kukuruza od čega se izvan granica bivše Jugoslavije izvezlo 6.711 t. Uz navedene svjetlije primjere u proizvodnji sjemena nakon Domovinskog rata neorganiziranost sjemenarstva u Republici Hrvatskoj dovela je u potpunu zavisnost o uvozu sjemena povrća i krmnog bilja. Potrošnja sjemena trava i djetelina svedena je na najmanju mjeru jer se sjemena trava potroši više za parkove i sportske objekte nego za sve livade i pašnjake kojih po statistici ima zajedno više od 1.900.000 ha. Sektoru sjemenarstva nužna je značajna pomoć ako se želi da opstane i nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

Ključne riječi: sjemenarstvo, sjemenarske zadruge, poslovni sjemenski savez

Podaci o sjemenskoj proizvodnji u Hrvatskoj prije drugog svjetskog rata dosta su oskudni ali i pored toga zahvaljujući pisanoj riječi naših uvaženih stručnjaka i znanstvenika dolazi se do prilično jasne slike o stanju u sjemenarstvu i mogućnostima razvoja tog dijela osjetljive grane proizvodnje. Hrvati su se bavili sjemenarstvom na isti način kao i najnapredniji poljoprivrednici u ono vrijeme, ali zahvaljujući podneblju bili su bolji od drugih jer su imali mogućnosti proizvoditi sjeme nekih biljnih vrsta koje drugi nisu. Prema Prof. Kvakanu, već su o travama pisali križevački profesori Aleksa Russi, Livadarstvo, 1885., Strecker - Lenardic, Poznavanje i opredjeljivanje livadskih trava, 1895. i Jakob Turk, Travnjaštvo, 1924. god.

To su bile knjige za polaznike Križevačke škole, a i za druge zainteresirane. Naši su stočari uglavnom imali za svoje blago dovoljno krme, osim u izuzetno sušnim godinama. Proizvodnja krme na oranicama bila je u povojima, ali sigurnija i isplativija od klasičnih ratarskih kultura. 1929. god. u Đurđevcu je osnovana Zadruga naprednih livadara, a glavni Savez livadarskih zadruga preselio se iz Zagreba u Đurđevac. To je zapravo povezivanje najnaprednijih stočara i livadara sa najstručnijim praktičarima radi intenzivnije proizvodnje i osiguravanja najjeftinije krmne baze. 1932. god. Dr. Božo Turina izdao je knjigu Trave u kojoj je opisao naše najkvalitetnije travne vrste i na neki način odredio njihovu kakvoću i dao veliki poticaj njihovom širenju. Prof. P. Kvakana jedan od najvećih naših autoriteta poljoprivredne znanosti posebno naglašava da je Turina, upisao narodna imena za trave, kojima se koristi naš svijet i udario temelj naprednom livadarstvu u Hrvata. 1933. god. Prof. Mandekić, još prije 78 godina govori o opremi za obavezno čišćenje sjemena lucerne, navodeći kakvoću rada trifolina i adresu trgovca gdje se ta oprema može nabaviti. Tada su u staroj Jugoslaviji radila četiri trifolina od toga tri u Hrvatskoj. Htio je reći koliko je hrvatska proizvodnja sjemena lucerne bolja od proizvodnje u drugim dijelovima bivše države. Istovremeno svojim autoritetom, sugerira sjetvu lucerne sjemenom proizvedenim u našoj zemlji. On tvrdi da naša lucerna daje najbolji urod i govori o šteti koja se čini vlastitoj zemlji ako se uvozi sjeme lošijih kultivara lucerne. To vrijedi i danas. Uz naše kvalitetne sorte, uvoz je obavezan pa trgovina zapostavlja domaću proizvodnju i guši opće narodno dobro.

1939. god. podignuta je prva zadružna čistionica za sjeme trava i organizirano je preuzimanje 50 t. očišćenoga sjemena. Naturalno sjeme trava čistilo se priručno koristeći lagani povjetarac, a i kasnije sa jednim ili sa dva propuštanja naturalnog sjemena preko vršalice. Potražnja za kvalitetnim sjemenom naglo je počela rasti, jer su napredni livadari uočili sve prednosti čistog sjemena. 1947. god. Prof. Kvakana izdaje knjigu Trave, koja će koristiti studentima i praktičarima sa detaljnim opisom pojedinih vrsta i crtežima karakterističnih dijelova poznatih vrsta trava. On u knjizi razvrstava trave prema kakvoći za ispašu i kakvoći sijena. Na razumljiv način opisuje mogućnosti sjemenarenja s travama i predlaže različite travne i djetelinsko travne smjese za livade i pašnjake prema podneblju i tipovima tla. Pedesetih godina prošlog stoljeća napredno sjemenarstvo u Hrvatskoj se brzo razvija. Sjemenske tvrtke već rade, osnivaju se sjemenarske Zadruge, koje se udružuju u Zadružni poslovni savezi za sjemenarstvo s brojnim ograncima na proizvodnom području. Međutim taj brzi razvoj hrvatskog

sjemenarstva uskoro će stati. 1954. god. u Hrvatskoj su poslovala samo 3 sjemenska poduzeća Oranica, Livada i Agrariacop sa 23 kotarska poslovna saveza, 31 sjemenskom zadrugom i 140 sjemenskih ogranaka. To je bilo najplodnije vrijeme za razvoj Hrvatskoga sjemenarstva. Veliki postotak žitelja živo je od poljoprivrede, pa je valjalo organizirati onu proizvodnju čiji se proizvod mogao finalizirati. Iza Drugog svjetskog rata, počela se obnavljati stradala poljoprivreda u cijeloj Europi pa je sjeme postala tražena roba, a to su hrvatski sjemenari obilno koristili. Za industrijski razvoj trebaju znatna financijska sredstva za razliku u agraru uz manja ulaganja brzo su se vidjeli rezultati.

Od 1957. god. do 1959. god. ukupni promet sjemena svih Poslovnih saveza iznosio je 5.828 miliona dinara. Od toga izvoz 1.087 a uvoz 616 miliona dinara. Ovo je vrlo dobar podatak pogotovo jer je to doba kada se počelo uvoziti sjeme visokorodnih sorti pšenice i sjeme hibridnog kukuruza. Svejedno je izvoz veći od uvoza za 76%. To je pravo bogatstvo hrvatske poljoprivrede realizirano sa malih obradivih površina privatnog gospodarstva na kojima je utjecaj mehanizacije bio gotovo zanemariv. Proizvodnja sjemena na Zadružnim ekonomijama i na Poljoprivrednim dobrima odnosila se samo na sjeme pšenice, ječma i kukuruza jer je već funkcionirao sustav maksimuma od 10 ha.

Od 1957. god. do 1960. god. izvezeno je 12.309 t sjemena trava, crvene djeteline, inkarnatke, grahorice, lupine i smiljkite s tim da je 1957. god izvezeno 3.336 t, 1958. god. 2.628 t, 1959. god. 3.080 t, 1960. god. 3.375 t. Od 1961. god. sjemenarstvo je počelo brzo opadati jer su se ukidali Poslovni sjemenski savezi, a s njima i sjemenarske zadruge. Zadržala se proizvodnja sjemena konoplje, za inozemno tržište osobito za veliko rusko tržište. Sjeme konoplje se proizvodilo kao usjev usijavan u kukuruz ili u krumpir jer se na taj način intenzivnije koristila obradiva površina. 1962 god. u Republici Hrvatskoj je proizvedeno 3.000 t vrlo kvalitetnog sjemena konoplje u organizaciji Sjeme Varaždin, Zrno Ludbreg, Livada Koprivnica, Sjemecoop Virovitica i Zadrugar Slatina. Vrijedno je napomenuti da to nije sve jer nije evidentirano sjeme konoplje koje su iz Republike Hrvatske izvezile tvrtke iz drugih republika bivše države.

1962. god. proizvođači sjemena PD Vrana na 204 ha, PD Smilčić na 51 ha, PZ Filip Jakob na 23 ha, PD Križevci na 112 ha, PZ Kutjevo na 150 ha, PIK Belje na 96 ha i PD Mirna na 50 ha preko Instituta za šećernu repu Osijek za potrebe šećerana Osijek, B. Manastir, Županja, Senta, Crvenka i Sremska Mitrovica, proizveli su 1.600 t vrlo kvalitetnog sjemena od toga 1.350 t kultivara tvrtke Cercopoli i 250 t tvrtke Hillesheg. Ako se proizvedena količina sjemena pretvori u sjetvene jedinice ispada više od 300.000. Današnja cijena po kojoj proizvođači korijena šećerne repe plaćaju sjetvenu jedinicu je iznad 150 EU. Tada proizvedena količina desetak puta je veća od današnje potrošnje sjemena šećerne repe u Republici Hrvatskoj. Zadnja količina sjemena ove kulture proizvedena u Hrvatskoj je 47.000 sj. j. ili 30 % više od naših potreba za jednogodišnju sjetvu. Danas nije moguće provesti bilo koji dogovor o višegodišnjoj suradnji u organizaciju proizvodnje sjemena bilo koje kulture. Prije se bez obzira na društveno uređenje više vodilo računa o općem dobru. Sjemenari su uglavnom uzgajali

više vrsta sjemenskih usjeva jer su vjerovali svojim organizatorima proizvodnje i s njima su korektno surađivali.

Već iza 1962. god. počinju se organizirati poljoprivredna gospodarstva sa ratarsko stočarskim ekonomijama, češće dolazi do međusobnih povezivanja poljoprivrednih zadruga ili ratarskih imanja i poljoprivrednih zadruga i kombinata. Stvaraju se uvjeti za sjemensku proizvodnju na većim površinama. Gašenjem poljoprivrednih zadruga došlo je do smanjenja proizvodnje na privatnom sektoru jer je trebalo proći vremena da kooperacije u okviru kombinata nadomjestite ono što su zadruge radile na selu. Veće su površine imale svoje prednosti radi boljeg korištenja strojeva i njihovih priključaka, proizvodnja se poboljšavala na oranicama društvenog sektora i dijelu privatnih gospodarstava koja su se jače vezala uz organizatore specijalne proizvodnje kao što je proizvodnja povrća, sjemena i mlijeka te žive stoke, jer se tu trošilo više radne snage. Na žalost manja gospodarstva ostaju izvan sustava pa su nezaustavljivo izložena propadanju. Samo na području Ludbrega za potrebe tržišta bivše Jugoslavije u proizvodnji sjemena bilo je nekoliko vrsta krmnog bilja s kojim su podmirivane sve njegove potrebe. Stočne repe se proizvodilo 550 do 600 t, stočne korabe 50 t, stočne mrkve 40 t, i postrne repe 50 t. Osim sjemena postrne repe čija je godišnja potrošnja znatno varirala jer se dosta korijena proizvodilo u svrhu kiselog programa za ove i rijetko druge vrste bilja nije bilo potrebe uvoza sjemena od polovice 60-tih do iza polovice 70-tih godina prošloga stoljeća. Samo se u Republici Hrvatskoj sjemena stočne repe trošilo 180 t godišnje, a sada desetak tona. To govori koliko je propalo sitnijih stočara.

Sve navedeno svodi se na dio mogućnosti organizirane proizvodnje sjemena za vanjsko tržište u Republici Hrvatskoj jer se sjemena više proizvodilo tamo gdje je bila veća tradicija uzgoja sjemenskih usjeva i gdje je bila bolja organizacija rada i veća suradnja privatnog i društvenog sektora. U to se vrijeme sjeme korjenjača proizvodilo po sistemu sjetva, uzgoj prijesadnica, vađenje, trapljenje, sadnja i proizvodnja sjemena. Taj način uzgoja sjemenjača bio je puno skuplji, ali je bio puno sigurniji i kvalitetniji jer se prilikom vađenja korijena i prilikom sadnje izbacivalo sve što je bilo atipično ili bolesno, a opasnost smrzavanja svedena je na najmanju mjeru. Ta je proizvodnja radom intenzivna pa se uzgoj sjemenskih usjeva odvijao na relativno malim površinama. Spomenuta proizvodnja sjemena u Ludbregu je bila impresivna, ali niti jedan proizvođač nije imao ni jedne od spomenutih biljnih vrsta u uzgoju za sjeme više od 1 ha. To su bili proizvođači gotovo bez maksimuma od 10 ha. Sve su to mali posjedi pa ih je borba za preživljavanje natjerala na intenzivniju proizvodnju povrća i sjemena povrtnog i krmnog bilja. U proizvodnji sjemena korjenjača danas prevladava uzgoj iz izravne sjetve jer je takav način pojednostavnjuje i pojeftinjuje. To je vjerojatno utjecalo na kakvoću sjemena pa se npr. Van der Have i SES, vraćaju na način proizvodnje koje su napustili prije 40 godina.

Ukidanjem zadrughnih poslovnih saveza, posljedice brzo dolaze do izražaja. To se poklopilo sa integracijama u okviru ZET-a, kada se uvode zaštitne carine i kontingentiranje pojedinih vrsta sjemena za uvoz iz trećih zemalja.

Naša proizvodnja sjemena za vanjsko tržište opada tako brzo da su kupci našega sjemena počeli kupovati na drugoj strani ili su sami počeli uzgajati sjemenske usjeve. Tako je naš najveći kupac sjemena Njemačka počela ograničavati uvoz sjemena izvan ZET-a i brzo počela izvoziti sjeme trava, djetelina i šećerne repe. Uzgoj sjemenskih usjeva u ZET-u ili u njihovoj organizaciji izvan zajednice vrlo brzo postaje značajan po količini proizvedenog sjemena i različitosti biljnih vrsta. Neki kupci bivše države počinju nekontroliran uvoz svakojakog sjemena kojega smo do tada mi proizvodili za izvoz. Tako se u nedostatku sjemena krmnog bilja pojavljuje uvoz iz Njemačke, Danske i Nizozemske. Sjeme svih vrsta povrća i krumpira u bivšu državu stiže iz Nizozemske. Sjeme visokorodnih sorti pšenice uvozi se iz Italije a sjeme hibridnog kukuruza iz USA. Iz SSSR-a uvozi se sjeme suncokreta. Bilo je i opravdanih poslovnih potreba za uvozom sjemena biljnih vrsta sorti ili hibrida koje se u to vrijeme kod nas nije proizvodilo. Proizvodnja sjemena povrća i sjemena krmnog bilja osim određenih vrsta i lokaliteta ubrzo se svodi na to da domaća proizvodnja ne pokriva domaće potrebe. Ovo se događa baš u vrijeme kada su naši stručnjaci i znanstvenici počeli proizvodnju hibrida kukuruza za komercijalnu prodaju.

Isto tako to je početak proizvodnje sjemena hrvatskih sorata pšenice koje će se brzo naći na poljima većih europskih proizvođača kao što su Mađarska i Italija jer su naše sorte bile rodnije nego njihove. Forsirajući veće sustave sa 25% oraničnih površina u to vrijeme zanemarila se proizvodnja na 75% oranica. Stalno se isticalo da je naša proizvodnja skupa, kao da je jeftinije uvoziti i to je ostalo sve do danas. Zato su kod uzgoja sjemenskih usjeva izvanredni rezultati postignuti kod proizvodnje sjemenskog kukuruza osobito sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća. Tako je prema pokazateljima Sjemeservisa najveća prodaja sjemena hibrida kukuruza bila 1980. god. u količini 23.136 t koja je narasla na 26.821 t u 1985. god. Na domaćem tržištu je od 6.945 t prodaja narasla na 14.975 t dok je u izvozu količina pala sa 16.187 t na 11.846 t.

Kada se govori o količinama treba imati na umu da je početkom 80-tih godina izvoz kvalitetnog sjemena hibrida kukuruza tvrtke KWS zauzimalo značajno mjesto u ukupnoj količini našeg izvoza sjemena. Već 1983. god. počela je proizvodnja i izvoz sjemena hibrida kukuruza američke kompanije Pioneer, a pri kraju 80-tih godina u Hrvatskoj je počeo uzgoj sjemenskih usjeva hibridnog kukuruza i šećerne repe za belgijsku tvrtku SES. 1990 god PIK Đakovo introducirao je i izvezo 1.800 t sjemena hibrida kukuruza kanadskog podrijetla. To su bila zlatna vremena za proizvodnju sjemena hibridnog kukuruza u Hrvatskoj.

Prema podacima Sjemeservisa, poslovnog udruženja naših sjemenara, proizvodnja i prodaja sjemena u Hrvatskoj većinom je realizirana na oranicama društvenog vlasništva koje su tada ukupno iznosile 380.000 ha, osim sjemena stočne repe, koje se proizvodilo isključivo na privatnim oranicama te travno sjeme i sjeme lucerne koje se proizvodilo i na privatnom i u društvenom sektoru (Tablica 1.).

Tablica 1. Proizvodnja sjemena u Republici Hrvatskoj 1980 – 1985. godine (t)

Table 1 Seed production in Republic of Croatia 1980 – 1985 (t)

Biljna vrsta - <i>Species</i>	1980 .	1981.	1982.	1983.	1984.	1985 .
Kukuruz - <i>Maize</i>	23.136	19.006	23.548	27.538	23.360	26.821
Pšenica - <i>Wheat</i>	54.200	51.547	62.500	60.839	61.680	69.780
Ozimi ječam - <i>Winter barley</i>	-	3.200	5.700	6.138	8.141	5.846
Jari ječam - <i>Spring barley</i>	-	2.500	1.700	1.800	1.850	2.870
Zob - <i>Oat</i>	-	2.000	1.160	715	2.080	1.400
Jara pšenica - <i>Spring wheat</i>	-	380	400	200	150	100
Soja - <i>Soybean</i>	-	750	1.350	3.150	3.300	2.300
Uljana repica - <i>Oil raps</i>	-	400	500	800	1.000	930
Stočna repa- <i>Fodder rap</i>	-	460	470	650	550	580
Lucerna - <i>Alfalfa</i>	-	150	260	180	230	352
Trave - <i>Grasses</i>	-	200	230	210	160	140

Usporedbom certificirane količine sjemena iz perioda 1980 – 1985. sa certificiranom količinom 2005 – 2010. dobiva se bolja slika onoga što se događa u hrvatskom sjemenarstvu (Tablica 2). Sve manja količina sjemena posljedica je nametnute poljoprivredne politike.

Tablica 2. Proizvodnja sjemena u Republici Hrvatskoj 2005 – 2010. godine (t)

Table 2 Seed production in Republic of Croatia 2005 – 2010 (t)

Biljna vrsta - <i>Species</i>	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Kukuruz - <i>Maize</i>	5.548	8.923	7.995	9.285	9.447	8.485
Pšenica - <i>Wheat</i>	42.583	47.506	49.772	53.973	43.467	40.999
Ozimi ječam - <i>Winter barley</i>	7.551	7.445	8.396	7.941	6.056	4.101
Jari ječam - <i>Spring barley</i>	1.501	1.616	1.654	1.137	1.090	1.165
Ozima zob - <i>Winter oat</i>	190	89	52	198	184	257
Jara zob - <i>Spring oat</i>	1.215	1.190	695	1.090	565	920
Uljana repica - <i>Oil raps</i>	77	92	87	97	30	49
Soja - <i>Soybean</i>	5.591	6.134	4.928	4.972	4.757	5.270
Tritikale - <i>Triticale</i>	544	490	622	1.465	999	894

U odnosu na osamdesete godine u proizvodnji sjemena pojavljuju se nove vrste kao što su Triticale i ozima zob koje će zauzeti svoje mjesto koje im po važnosti pripada, a druge vrste neopravdano će sasvim ili djelomično ispasti iz plodoreda jer nema zainteresiranih organizatora da se te vrste kao proizvod pojave u prodaji kao tržišni višak. Potencijali za proizvodnju sjemena koji se odnose na podneblje i kakvoću tla gotovo su nemjerljivi. Gotovo da nema oranice u Republici Hrvatskoj koja nije sposobna za neku vrstu sjemenske proizvodnje. Međutim za optimalno iskorištavanje podneblja i tla i stručnjaci moraju nešto učiniti. Nostalgичno je sjećati se sjemenskih firmi kao što su bile Sjeme Varaždin, Bednja Ludbreg, Borik Pitomača, Agrariacop Zagreb, Oranica Osijek, Ratarstvo Hercegovac, Mlinovi Slatina te VUPIK Vukovar. Sve navedene dorade redom su se ugasio a na pomolu je gašenje dorade Podravsko gospodarstvo u Koprivnici. Glavni izvoznici našega sjemena Agroslavonija Osijek i

Astra Zagreb kao da nikada nisu postojali. Dobro je znati da je Hrvatska imala dovoljno skladišta za prijem naturalnog sjemena za količinu od 70.850 t. Uglavnom su to bila podna skladišta i manji silosi. Proizvodio se veliki broj biljnih vrsta, sorti i kategorija sjemena koje su se mogle dobro uskladištiti uz malo pažnje i nije bilo problema u doradi jer su svi poslovi bili optimalno obavljani. Skladišni prostor za certificirano sjeme mogao je primiti količinu od 42.130 t. Binovi za sušenje kukuruza na bazi 40% ulazne vlage mogli su primiti 2.585 t prebranog klipa. Dnevni kapaciteti sušara na standardni postotak vlage mogli su osušiti naturalnog zrna sjemena kukuruza 648 t, strnog žita 825 t te sjemena krmnog bilja 162 t. Kapaciteti za doradu sjemena u svoje vrijeme bili su vrhunska oprema od najpoznatijih svjetskih tvrtki kao što su Gomper, Balerini, Linde i Petkus. Mogućnost certificiranja u klasičnoj ambalaži bila je 44 t/sat za kukuruza, za strno žito 82 t/sat i 14 t/sat sjemena krmnog bilja. Mogućnost tretiranja sjemena kukuruza je 52,5 t/sat, strnog žita 93,5 t/sat i sjemena krmnog bilja 7 t/sat. Prema potrebi i gravitacioni separatori u funkciji mogu doraditi 11 t/sat. Kalibratori mogu kalibrirati 11 t/sat sjemena kukuruza s većim brojem kalibraža. Isto tako postojali su i kalibratori za gomoljasto i lukovičasto bilje te trifoline za čišćenje sjemena djeteline i lucerne. Oprema za doradu raznih vrsta sjemena u našoj zemlji sastojala se 22 kapaciteta ravnomjerno raspoređena namjenski po vrstama od Varaždina, Istre i Like sve do Baranje i Srijema. Nakon 1985. god. kapacitet dorade sjemena kukuruza u Oranici Osijek i PIK Đakovo povećani su za 30%. u međuvremenu novoosnovana je samo jedna dorada i to sjemenskog krumpira u Prelogu. Prije toga prestale su raditi dorade sjemenskog krumpira u Vrhovinama, Gospiću, Udbini, Ogulinu, Pazarištu, Budaku i Jastrebarskom. Zato se uvozi sjemenski krumpir u Hrvatsku, ponekad godišnje i 10.000 t uz istu izliku da smo skuplji u domaćoj proizvodnji. Morali smo biti skuplji jer smo sjemenski krumpir uzgajali na Žumberku ili Lici na plitkim tlima, imali smo male urode ili smo ga uzgajali u Slavoniji i sjemenski gomolj sa 30% zemlje prevažali u Prelog ili u Jastrebarsko na doradu i čuvanje. Umjesto da se poboljša tehnologija uzgoja sjemenskog krumpira na korist proizvođača države u Republiku Hrvatsku se uvozi sjeme ove biljne vrste kao da je uvozni sjemenski krumpir iz Nizozemske, Belgije, Njemačke ili Škotske stigao na hrvatsko tržište bez prijevoznih troškova.

Analizom podataka iz Tablice 1. čini se da možemo proizvoditi sjemena onoliko koliko netko od nas traži samo uz dobru organizaciju rada. Oprema iz tvrtki koje su prestale raditi dobrim dijelom završila je u starom željezu. Rijetko tko će graditi nove kapacitete jer su to velika ulaganja. Velike kompanije međusobno se povezuju radi proizvodnje sjemena tamo gdje je to jeftinije, jedna drugu kupuje i gasi radi konkurencije. Manje tvrtke se neće moći održati pogotovo ako oni koji to odlučuju ne vide prednost u radu na domaćem tlu i zaposlenosti naših ljudi koji bi živjeli od svoga rada. Postali smo svjedoci posljedica koje se pojavljuju kod bogatijih koji su svoju proizvodnju prebacili tamo gdje je ona jeftinija, a radna snaga u domicilnoj zemlji nema što raditi. Počinju štrajkovi i pobune protiv poslodavaca koji su prije nekoliko godina mislili kako dobro rade, a sada su svjesni svoje greške koja se lako ne ispravlja. Koliko više vrijedi domaća proizvodnja sjemena od uvozne pokazuju podaci Devčića i Budina iz 1985. god. Sjemenska pšenica u veleprodaji je imala cijenu 68 din/kg sjemenski

kukuruz 350, soja 150, uljna repica 250, krumpir 80, a sjeme šećerne repe 6.150 din/sjetvenoj jedinici. Slijedom ovih podataka lako se da izračunati da 5,15 kg sjemena pšenice vrijedi kao 1 kg sjemena kukuruza, 2,21 kg pšenice kao 1 kg sjemena soje, 3,77 kg pšenice kao 1 kg sjemena uljane repice, 1.18 kg pšenice kao 1 kg sjemena krumpira i 90,44 kg sjemena pšenice kao 1 sjetvena jedinica sjemena šećerne repe. Usporedbe radi prosječna veleprodajna cijena sjemena pšenice 2011. godine je bila 2,60 kn/kg, kukuruza 40,00, soje 5,20, uljane repice 50,00, krumpira 7,00 kn/kg i sjemena šećerne repe 1.110,00 kn/1 sj.jedinica. To znači da je 1 kg sjemena soje vrijedio kao 2 kg pšenice. Nešto manje nego prije 25 godina. Ovi odnosi su ostali isti, jer imamo svoje sjeme pšenice i svoje sjeme soje. Kako se povećava upotreba inozemnog sjemena tako mu se povećava i cijena pa da sada umjesto 5.15 kg sjemena pšenice 1 kg sjemena kukuruza vrijedi isto kao 16 kg za sjemena pšenice. Sjeme uljane repice umjesto 3,77 vrijedi kao 20 kg sjemena pšenice, a sjetvena jedinica šećerne repe umjesto 90 vrijedi kao 427 kg sjemena pšenice. Vrijedno je istaći podatak da je 1985. god. u proizvodnji merkantilne robe od svih biljnih vrsta upravo kod pšenice sjeme bio najveći trošak. Učešće troškova sjemena u proizvodnji merkantilne pšenice iznosilo je 18.360 din/ha, a kod proizvodnje korijena šećerne repe 11.685 din/ha. Sada za 50% sjeme ima veće učešće u trošku proizvodnje šećerne repe od troška sjemena u proizvodnji merkantilne pšenice.

Adresa autora – Author's address:

Drago Ćorić dipl. inž.
Stanko Krešić dipl. inž.
Hrvatsko sjeme
Mogilska 42
10000 Zagreb
E-mail: drago.coric@zg.t-com.hr

Primljeno – Received:

11. 01. 2011.